

TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI JORIY ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Xaydarova Feruzaxon Xamidovna

Bank moliya akademiyasi mustaqil tadqiqotchisi (phd)

xfxamidovna@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu Tezis tijorat banklarida raqamli transformatsiya jarayonlarini joriy etishni takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan. Tezisda raqamli texnologiyalarni bank faoliyatiga integratsiyalashning dolzarb jihatlarini, O'zbekiston bank tizimidagi hozirgi holat, muammolar va istiqbolli yechimlar ilmiy jihatdan yoritilgan. Sun'iy intellekt, blokcheyn, katta ma'lumotlar va bulutli hisoblash kabi zamonaviy texnologiyalarning bank xizmatlari sifatini oshirishdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, kiberxavfsizlik, kadrlar tayyorlash va moliyaviy resurslar bilan bog'liq muammolar ko'rib chiqilib, ularni bartaraf etish bo'yicha strategik takliflar keltiriladi. Tezis O'zbekistonning "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasi doirasida bank sektorini modernizatsiyalash va iqtisodiy o'sishga hissa qo'shish imkoniyatlarini muhokama qiladi.

Kalit so'zlar: raqamli transformatsiya, tijorat banklari, sun'iy intellekt, blokcheyn, kiberxavfsizlik, mobil banking, fintech, raqamli iqtisodiyot, O'zbekiston bank tizimi, innovatsiyalar.

So'nggi yillarda raqamli transformatsiya global iqtisodiyotning barcha sohalari, xususan, moliya sektori uchun strategik ahamiyatga ega bo'ldi. Tijorat banklari raqobatbardoshlikni ta'minlash, mijozlar ehtiyojlarini qondirish va operatsion samaradorlikni oshirish maqsadida raqamli texnologiyalarni faol joriy etmoqda.

O‘zbekiston kabi rivojlanayotgan bozorlarda raqamli transformatsiya bank tizimining modernizatsiyasi va iqtisodiy o‘rnatishni rag‘batlantirishda muhim omil sifatida qaralmoqda. Ushbu Tezis tijorat banklarida raqamli transformatsiya jarayonlarini joriy etishning dolzarb masalalari, muammolar va takomillashtirish yo‘llarini ilmiy jihatdan yoritishga qaratilgan.

Raqamli transformatsiya bank faoliyatining barcha jabhalarini qamrab oladi: mijozlarga xizmat ko‘rsatishdan tortib, ichki jarayonlarni avtomatlashtirish va xavf-xatarlarni boshqarishgacha. Bu jarayon sun‘iy intellekt (AI), katta ma’lumotlar (Big Data), blokcheyn, bulutli hisoblash va Internet of Things (IoT) kabi ilg‘or texnologiyalarni integratsiyalashni talab qiladi. O‘zbekiston tijorat banklari uchun raqamli transformatsiya nafaqat global tendensiyalarga moslashish, balki mahalliy bozorning o‘ziga xos ehtiyojlarini hisobga olgan holda xizmat sifatini oshirish imkonini beradi. Masalan, aholining katta qismi yosh va texnologiyalarga qiziqish bildiradigan O‘zbekistonda mobil banking va onlayn to‘lov tizimlari talabi keskin o‘smoqda.

Raqamli transformatsiyaning asosiy maqsadlaridan biri mijozlar tajribasini (Customer Experience) yaxshilashdir. Zamonaviy mijozlar bank xizmatlaridan foydalanishda qulaylik, tezkorlik va shaffoflikni kutadi. Mobil ilovalar orqali hisobni boshqarish, masofaviy kredit olish yoki investitsiya mahsulotlarini tanlash imkoniyati bugungi kunda raqobatbardoshlikning muhim ko‘rsatkichidir. O‘zbekiston banklari, masalan, “TBC Bank”, “Anor Bank” va “Kapitalbank” kabi tashkilotlar mobil banking platformalarini rivojlantirishga katta sarmoya kiritmoqda. Biroq, ushbu jarayonda foydalanuvchi interfeysi (UI/UX) dizaynining sifati, xavfsizlik choralari va ma’lumotlar maxfiyligi masalalari hali ham to‘liq hal etilmagan.

Raqamli transformatsiya nafaqat tashqi xizmatlarga, balki bankning ichki jarayonlariga ham ta’sir ko‘rsatadi. Operatsion samaradorlikni oshirish uchun robotlashtirilgan jarayon avtomatlashtirish (RPA) texnologiyalari keng qo‘llanilmoqda. Bu kredit arizalarini ko‘rib chiqish, tranzaksiyalarni monitoring qilish va buxgalteriya

hisobini avtomatlashtirish kabi vazifalarni soddalashtiradi. O'zbekiston banklari bu borada dastlabki muvaffaqiyatlarga erishgan bo'lsada, katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish va qaror qabul qilishda sun'iy intellektdan foydalanish darajasi hali past. Masalan, AI asosidagi kredit skorlash tizimlari mijozlarning kredit qobiliyatini aniqroq baholashga yordam beradi, ammo bunday tizimlar faqat yetakchi banklarda joriy etilmoqda.

Blokcheyn texnologiyasi tijorat banklari uchun yana bir istiqbolli yo'nalish hisoblanadi. Xalqaro to'lovlar, savdo moliyalashtirish va shartnomalar boshqaruvi kabi sohalarda blokcheyn tranzaksiyalar shaffofligini oshiradi va xarajatlarni kamaytiradi. O'zbekistonda blokcheyn asosidagi loyihalar hali sinov bosqichida bo'lib, “Milliy Bank” va “Asaka Bank” kabi tashkilotlar pilot loyihalarni boshlagan. Biroq, ushbu texnologiyani keng joriy etish uchun normativ-huquqiy baza va infratuzilmani rivojlantirish zarur.

Raqamli transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirishda bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, kadrlar masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Raqamli texnologiyalarni boshqarish va ulardan samarali foydalanish uchun malakali mutaxassislar yetishmaydi. O'zbekiston banklari xodimlarni xorijiy tajribaga asoslangan treninglardan o'tkazish va mahalliy universitetlar bilan hamkorlikni kengaytirish orqali bu muammoni hal qilishga harakat qilmoqda. Ikkinchidan, kiberxavfsizlik xavflari raqamli transformatsiyaning eng muhim to'siqi'lardan biridir. Banklar ma'lumotlarni himoya qilish uchun sarmoya kiritishi, xodimlar onguligini oshirishi va zamonaviy xavfsizlik protokollarini joriy etishi zarur. Uchinchidan, moliyaviy resurslar masalasi kichik va o'rta banklar uchun jiddiy cheklov yaratadi. Raqamli infratuzilmani rivojlantirish katta xarajatlarni talab qiladi va bu jarayon uzoq muddatli investitsiyalarni anglatadi.

Raqamli transformatsiyani takomillashtirish uchun quyidagi strategik yondashuvlarni qo'llash zarur. Birinchi navbatda, banklar o'z strategiyalarini mijozlar ehtiyojlariga moslashtirishi lozim. Bu ma'lumotlar analitikasi va bozor tadqiqotlari orqali mijozlar xulq-atvorini chuqur o'rganishni talab qiladi. Ikkinchidan, davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kengaytirish kerak. O'zbekiston hukumati “Raqamli

O‘zbekiston-2030” strategiyasi doirasida bank sektorini raqamlashtirishni qo‘llab-quvvatlamoda, ammo normativ-huquqiy bazani yanada moslashtirish va startaplar uchun imtiyozlar joriy etish zarur. Uchinchidan, banklar ochiq innovatsiyalar ekotizimini rivojlantirishga e’tibor qaratish lozim. Fintech kompaniyalari bilan hamkorlik, API platformalarini ochish va sandbox muhitini yaratish banklarga yangi mahsulotlarni tezroq sinovdan o‘tkazish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarida raqamli transformatsiyani joriy etish nafaqat texnologik modernizatsiyani, balki tashkiliy madaniyatni o‘zgartirish, kadrlar salohiyatini oshirish va mijozlar bilan munosabatlarni qayta ko‘rib chiqishni talab qiladi. O‘zbekiston banklari ushbu yo‘nalishda muhim qadamlar tashlamoda, ammo global raqobatbardoshlikni ta’minlash uchun kiberxavfsizlik, kadrlar tayyorlash va innovatsion ekotizimni rivojlantirishga qaratilgan keng qamrovli strategiyalarni qo‘llash zarur. Raqamli transformatsiya nafaqat bank sektorini modernizatsiyalash, balki O‘zbekiston iqtisodiyotidagi umumiy o‘rishga hissa qo‘shish imkonini beradi. Shu bois, ushbu jarayonni takomillashtirish milliy iqtisadiyotning barqar rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlari ro‘yxati:

1. Abdullaev, A. (2023). O‘zbekiston bank tizimida raqamlashtirish: muammolar va istiqbollar. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti.
2. Karimov, Sh. (2022). Raqamli iqtisodiyot va moliya sektorining transformatsiyasi. “Iqtisod va jamiyat” jurnali, 4-son, 45-52-betlar.
3. Xo‘jayev, R. (2024). O‘zbekistonda fintech rivojlanishi va bank xizmatlariga ta’siri. Toshkent: “Bank-moliya” ilmiy-amaliy jurnali, 2-son, 12-19-betlar.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi PF-6079-sonli Farmoni.
5. Saidov, M. (2023). Bank sektorida kiberxavfsizlik masalalari. Toshkent: “Moliya va bank ishi” jurnali, 3-son, 28-34-betlar.